

MACIEJ FRANTA*

CENTRA MULTIFUNKCYJNE W NIEWIELKICH
OŚRODKACH OSADNICZYCH. ODPOWIEDŹ
NA LIKWIDACJĘ SZKÓŁMULTIFUNCTION CENTERS IN LITTLE SETTLEMENT.
ANSWER ON SCHOOLS

Streszczenie

Obecnie jesteśmy świadkami intensywnego procesu likwidacji szkół. Stanowi to duże zagrożenie dla zrównoważonego rozwoju społeczeństwa spoza dużych ośrodków miejskich. Jednym ze sposobów uniknięcia konsekwencji tego procesu jest realizacja budynków edukacyjno-kulturalnych o wielofunkcyjnym charakterze.

Słowa kluczowe: centra multifunkcyjne, niewielkie ośrodki osadnicze, likwidacja szkół

Abstract

Recently people are witnesses of intense school shutdown. It is a huge danger for sustainable development of society outside big cities. One of the ways to withdraw consequences of this process is construction building with multi functional character containing education and culture.

Keywords: multi functional centers, small centers of settlement, elimination of schools

* Mgr inż. arch. Maciej Franta, doktorant, Katedra Planowania Przestrzennego i Ochrony Środowiska, Instytut Projektowania miasta i Regionów, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

1. Wstęp

Obecnie mamy do czynienia ze zjawiskiem w Polsce nazywanym w mediach „wielką likwidacją szkół”. W ciągu ostatnich pięciu lat zamknięto trzy tysiące szkół w Polsce, a kolejne trzysta placówek planuje się zamknąć w najbliższym czasie. Powodem takiej sytuacji jest brak rentowności i sensu prowadzenia niektórych placówek szkolnych ze względu na niż demograficzny powodujący mniejsze zapotrzebowanie na funkcje edukacyjne. Działania te przypominają sytuację zamykania przedszkoli, która miała miejsce w latach dziewięćdziesiątych, której wynikiem jest olbrzymi niedobór infrastruktury przedszkolnej i współcześnie, działania mające na celu jej szybką odbudowę.

Likwidacja szkół w niewielkich ośrodkach osadniczych jest zagrożeniem dla rozwoju cywilizacyjnego mieszkańców. Tworzenie centrów multifunkcyjnych ma uzasadnienie jako przeciwdziałanie tym zagrożeniom. Stanowi również impuls do poprawy sytuacji związanej z integracją społeczności lokalnej, podniesieniem poziomu i zakresu edukacji mieszkańców oraz oferuje wachlarz dodatkowych możliwości rozwojowych dla mieszkańców. Ważnym również wydaje się przestrzenne działanie centrotwórcze kreujące tożsamość miejsca.

Niestety konsekwencje zamykania szkół mogą okazać się bardziej dotkliwe, gdyż ich funkcja szczególnie dla niewielkich ośrodków osadniczych jest duża większa niż przedszkoli.

1. Funkcja edukacyjna: zapewnia dostęp do podstawowego wykształcenia mieszkańców oraz jest wstępem do dalszej edukacji lokalnej społeczności. Obecność szkoły daje szansę wykształcenia kard dla przyszłych pokoleń.
2. Funkcja sportowo-rekreacyjna: rozwija wśród ludzi przyzwyczajenie do zdrowego trybu życia, dbania o zdrowie oraz daje możliwość rekreacji.
3. Funkcja przestrzenna: obiekt szkolny jest znaczącą dominantą w przestrzeni ośrodków wiejskich oraz często staje się orientacyjnym punktem odniesienia.
4. Funkcja integracyjna: wspólne wychowanie oraz uczestniczenie w zajęciach klasowych dzieci buduje więzi między nimi oraz daje perspektywy solidarnego współżycia w przyszłości.
5. Funkcja środowiskowa: sposób użytkowania obiektu w godzinach 7–15 daje szerokie możliwości rozwoju pozalekcyjnych funkcji dodatkowych dla mieszkańców (zajęcia dodatkowe, doszkalanie, zajęcia rozwijające uzdolnienia, spotkania edukacyjne).
6. Funkcja estetyczna: dzieciństwo to najbardziej chłonny w życiu człowieka okres podświadomego uczenia się i nabierania nawyków, dlatego też architektura szkoły, jej wygląd zewnętrzny oraz zabiegi oddziaływające na podświadomość użytkowników powinny wpajać tzw. dobre standardy estetyki.
7. Funkcja oświatowo-wychowawczymi: obecność osób z lepszym wykształceniem jest impulsem ambicji równania do wyższych poziomów wiedzy i świadomości oraz buduje w społeczności odpowiedni wzorzec zachowań.

Obecność obiektu i funkcji szkolnej wydaje się być oczywistością w każdej zurbanizowanej przestrzeni. Między innymi jej obecność pozwala na zrównoważony harmonijny rozwój miejscowości. Brak funkcji szkolnej powoduje daleko idące problemy społeczne i patologie:

1. Brak alternatywy dla funkcji szkolnej jako centralnego ośrodka nauki i kultury scąłającego tożsamość miejsca i jego mieszkańców.
2. Odcięcie lokalnej społeczności od możliwości dodatkowego rozwoju swoich zainteresowań, poszerzania zdobytej wiedzy i kształtowania światopoglądu.
3. Usunięcie dominanty przestrzennej w ośrodku wiejskim powoduje uszczuplenie wartości miejscowości w kwestii architektoniczno-urbanistycznej.
4. Brak rozwoju i kreowania wykształconych kadr w ośrodku. Konsekwencją jest między innymi zmniejszanie szans na inwestycje w otoczeniu miejscowości.
5. Brak obiektu szkolnego powoduje znaczące utrudnienia w funkcjonowaniu miejscowości (dojazdy do szkoły, zajęć). W skrajnych przypadkach konsekwencją są migracje ludności do ośrodków lepiej wyposażonych.

2. Dobre wzorce

Obiekt szkoły podstawowej w Hadze¹ zlokalizowany został w zurbanizowanej, gęstej strukturze miasta, cechuje się ciekawą oraz prostą formą osadzoną w skali odpowiedniej do otoczenia. Budynek o powierzchni 2700 m² osadzony został w ciągłości i kontynuacji z tkanką miasta przy jednoczesnym oryginalnych charakterze zewnętrznej formy. Głównym wyzwaniem dla architektów było zadanie postawione przez inwestora, polegające na zaprojektowaniu budynku zawierającego dwie szkoły z częścią wspólną w postaci sali gimnastycznej. Jednocześnie zamysłem i główną ideą autorów było utworzenie takiego układu funkcjonalnego, aby każda z funkcji w budynku mogła działać niezależnie nie kolidując ze sobą przy jednoczesnym utrzymaniu sprawnej komunikacji między nimi.

W tym celu zaprojektowano osobne wejścia do wszystkich funkcji oraz wspólne przestrzenie integracji. Dzięki temu uzyskano możliwość funkcjonowania budynku zarówno jako szkoły, a również przestrzeni zajęć pozaszkolnych. Autorzy zwrócili szczególną uwagę na kwestie przestrzeni przyjaznych użytkownikowi, projektując wnętrza z dużym doświetleniem w harmonii i skali z wiekiem użytkowników oraz użyczyli koloru w celu identyfikacji stref użytkowania.

3. Idee

Konkurs na opracowanie centrum szkolno-sportowego w Srebrnej Górze² zainicjowany przez lokalne władze miał na celu wyłonienie najlepszej koncepcji zawierającej w sobie funkcje i formę zaspokajającą w pełni potrzeby dzieci i mieszkańców miejscowości. Ustalony program obejmował część szkołą podzieloną na strefy wiekowe, część sportową wyposażoną w salę gimnastyczną oraz dodatkowe salki sportowe oraz przestrzenie przeznaczone do edukacji pozalekcyjnej. Całość

¹ Szkoła Podstawowa w Hadze, autor: HVE Architecten: Gerrit van Es, Suzan Reerink; Relizacja 2009 r.

² III nagroda w Ogólnopolskim konkursie na opracowanie projektu szkoły w Srebrnej Górze, autorzy: BSiPA „Franta & Franta” sp. z o.o.; Maciej Franta, Julian Franta, Piotr Dancewicz. Projekt: 2007 r.

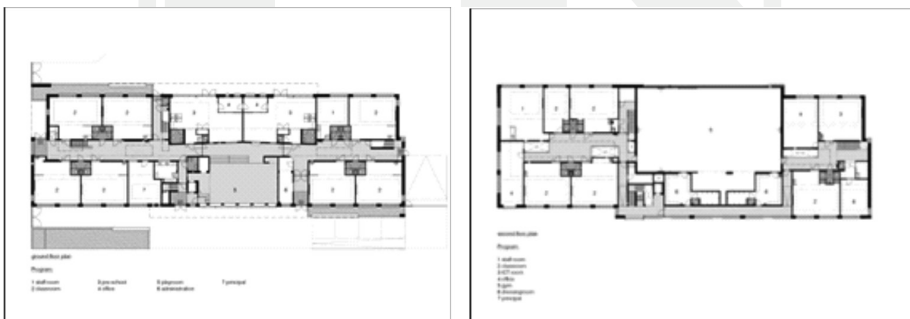
a)

b)

c)

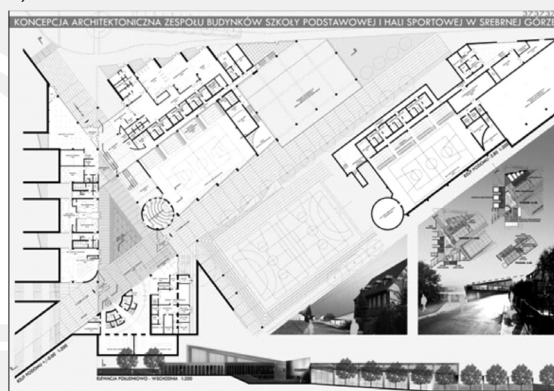
II. 1. Szkoła Podstawowa w Hadze, autor: HVE Architecten: Gerrit van Es, Suzan Reerink (projekt 2009): a) widok zewnętrzny, b) wnętrza. przestrzeń komunikacji i integracji, c) rzuty

III. 1. Primary school i Hague, author: HVE Architecten: Gerrit van Es, Suzan Reerink (project 2009): a) exterior view, b) interiors, communication and integration space, c) plans

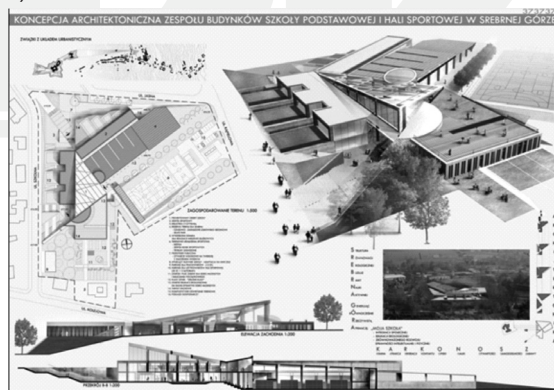
a)

b)

c)

II. 2. III nagroda w Ogólnopolskim konkursie na opracowanie projektu szkoły w Srebrnej Górze, autorzy: BSiPA „Franta & Franta” sp. z o.o.; Maciej Franta, Julian Franta, Piotr Dancewicz (projekt 2007)

III. 2. 3rd prize in International Competition for School in Srebrna Góra, author: BSiPA „Franta&Franta” sp. z o.o.; Maciej Franta, Julian Franta, Piotr Dancewicz (project 2007)

zintegrowana miała być wokół wspólnych przestrzeni. Wybrana działka znajduje się w centrum miejscowości bezpośrednio przy głównych ciągach komunikacji pieszej oraz jezdnej. Spośród wszystkich prac omówiony zostanie projekt, który otrzymał trzecią nagrodę.

Całość obiektu nakreślono wokół trójkątnego integracyjnego holu z promieniście ułożonymi funkcjami szkolnymi wokół. Ideą projektu było osadzenie programu budynku w formie nawiązującej do skali i charakteru otoczenia. Całość zespołu zaprojektowana została w taki sposób, aby każda przestrzeń wspólna budynku była „nadzorowana” podczas przerw przez nauczycieli. W tym celu przewidziano lokalizację pokoju nauczycielskiego w bezpośrednim sąsiedztwie serca budynku czyli holu. W budynku przewidziano także kilka nadzorowanych wejść gwarantujących łatwy dostęp dla uczniów oraz możliwość wydzielenia jednego wejścia dla mieszkańców miejscowości korzystających z pomieszczeń poza godzinami lekcyjnymi. Autorzy zwrócili szczególną uwagę na to, aby obiekt ukształtowany został w pełnej integracji z naturą. Dostęp światła, wszechobecność zieleni oraz wody nawet we wnętrzach oraz użycie ciepłych naturalnych materiałów wykończeniowych gwarantują przyjazną atmosferę do nauki i rekreacji.

Drugim projektem jest Centrum Edukacji i Sportu w Mysiadle³ (il. 3). Aktualnie realizowany projekt jest wynikiem międzynarodowego konkursu architektoniczno-urbanistycznego. W związku z dużym rozwojem gminy oraz znacznym napływem ludności spowodowanym dalekosiężnym zarządzaniem zasobami oraz lokalizacji w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy władze gminy Lesznowola postanowiły wyjść naprzeciw potrzebom mieszkańców i zbudować pierwsze w Polsce wielofunkcyjne centrum szkolno-sportowo-kulturalne na terenie swojej gminy. Konkurs obejmował wykonanie budynku lub zespołu budynków o powierzchni ok. 15000 m² zawierającego program edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej wraz ze wspólnymi przestrzeniami integracji przy jednoczesnym możliwym podziale na różne funkcje. Ideą autorów omawianej pracy, którą nagrodzono pierwszą nagrodą w konkursie było stworzenie budynku szkoły ponadprzeciętnej, nieznanej dotychczas w Polsce. Polegało to między innymi na idei totalnej edukacji nie tylko poprzez lekcje ale również przestrzeń, doświadczenie i zabawę. Funkcja budynku zaproponowana została w układzie kolejnych zespołów zorganizowanych wzdłuż głównej osi komunikacyjnej – korytarza integracyjnego, na końcach którego jest część sportowa oraz integracyjny hol spełniający funkcję foyer sali koncertowej oraz przestrzeni wystaw. Budynek posiada bogaty program sportowy. Oprócz dużej hali sportowej z wieloma boiskami posiada również siłownię, sale ćwiczeń, kręgielnię oraz stadion z trybunami na trzysta osób. Dodatkową funkcją sportową przewidzianą głównie dla mieszkańców jest pierwsza w Polsce wyścigowa zewnętrzna ściana wspinaczkowa z oświetleniem nocnym i trybunami o odpowiednich parametrach do organizacji zawodów wspinaczkowych. Budynek zaprojektowany został w integracji z naturą. Potężne zielone dachy z uprawą roślin stanowiąc będą przestrzeń edukacji z zakresu biologii i przyrody. Strefa odkrywców – zielony park wyposażony zostanie w specjalnie zaprojektowane urządzenia kształcące z zakresu fizyki i matematyki

³ Międzynarodowy konkurs na opracowanie koncepcji Centrum Edukacji i Sportu w Mysiadle. Autorzy: BSiPA.

a)

b)

c)

d)

e)

f)

II. 3. Międzynarodowy konkurs na opracowanie koncepcji Centrum Edukacji i Sportu w Mysiadle, autorzy: BSiPA „Franta & Franta” sp. z o.o.; Maciej Franta (projekt 2008, realizacja 2010–2013): a) widok zewnętrzny – wejście główne, b) widok zewnętrzny – wejście do szkoły, c) widok zewnętrzny – wejście do biblioteki, d) widok zewnętrzny nocny – wejście główne, e) widok zewnętrzny z lotu ptaka – dachowe ogrody edukacyjne, f) widok wewnętrzny – stołówka szkolna ze świetlicą

III. 3. International competition for Center for Education and Sport in Mysiadło, author: BSiPA „Franta & Franta” sp. z o.o.; Maciej Franta (project 2008, construction 2010–2013): a) exterior view – main entrance, b) exterior view – school entrance, c) exterior view – library entrance, d) exterior night view – main entrance, e) exterior birdseye view – green educational roofs, f) interior space – club-room and dining space

poprzez doświadczenie. W tak dużym programie zintegrowanym w jednym budynku niezbędnym było zorganizowanie identyfikacji wizualnej przestrzeni. Dlatego też autorzy przewidzieli podział kolorystyczny stref budynku. Efektem tego jest nadanie charakteru i wizerunku obiektu. Bryła budynku zakomponowana została w układzie wertykalno-horyzontalnym. Z uwagi na lokalizację w pustej przestrzeni w terenie słabo zabudowanym, autorzy postanowili ukształtować budynek w taki sposób, aby stał się wizytówką gminy i silną dominantą przestrzenną. Dlatego też zaproponowano dwudziestopięciometrową wieżę wspinaczkowo-widokową oraz kontynuację w postaci części horyzontalnej o wysokości siedmiu metrów. Całość budynku zaprojektowana została w bardzo charakterystycznym wyrazie z nadzieją wytworzenia atrakcyjnej przestrzeni publicznej mającej za zadanie przyciągać okolicznych mieszkańców.

3. Wnioski

Oba przykłady Polskie stanowią zapewne tylko część aktualnych realizacji w Polsce. Z całą pewnością istnieją inne dobre przykłady szkół wielofunkcyjnych. Te zaprezentowane są jednak przykładem pozytywnych zmian w myśleniu o inwestycjach publicznych. Przykład holenderski jest jednym z wielu powstających za granicą budynków tego typu i udowadnia zasadność takich rozwiązań.

W nawiązaniu do sytuacji związanej z zamykaniem szkół w Polsce wydaje się, iż działanie polegające na tworzeniu wielofunkcyjnych ośrodków edukacji może spowodować lepsze finansowanie inwestycji korzystając z partnerstwa publiczno-prywatnego lub instytucji dofinansowujących działania pro społeczne w małych ośrodkach osadniczych. Obiekty tego typu mogą zapewniać realizację różnych potrzeb ludzi oraz stać się w większym stopniu niż typowy obiekt szkolny, przestrzenią integracji mieszkańców.